

Umirovljenici u poreznom sustavu Republike Hrvatske

Vidović, Mira

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Tourism and Rural Development in Požega / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet turizma i ruralnog razvoja u Požegi**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:277:916132>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-14**

Repository / Repozitorij:

[FTRR Repository - Repository of Faculty Tourism and Rural Development Požega](#)

**FAKULTET TURIZMA I RURALNOG
RAZVOJA U POŽEGI**

STUDENT: MIRA VIDOVIĆ, JMBAG: 0253021605

**UMIROVLJENICI U POREZONOM SUSTAVU
REPUBLIKE HRVATSKE
*ZAVRŠNI RAD***

Požega, 2023.godine

FAKULTET TURIZMA I RURALNOG
RAZVOJA U POŽEGI

PREDDIPLOMSKI STRUČNI/SVEUČILIŠNI STUDIJ UPRAVNI STUDIJ

UMIROVLJENICI U POREZONOM SUSTAVU
REPUBLIKE HRVATSKE
ZAVRŠNI RAD

IZ KOLEGIJA: FINANCIRANJE JAVNIH POTREBA

MENTOR: doc.dr.sc. Svjetlana Letinić

STUDENT: Mira Vidović

JMBAG studenta: 0253021605

Požega, 2023. godine

SAŽETAK

Mirovinski sustav Republike Hrvatske predstavlja važan dio sustava socijalne sigurnosti. Sastavljen je od tri stupa, od kojih su dva stupa mirovinskog osiguranja obvezna, a jedan je dobrovoljan. U prošlosti je mirovinski sustav Republike Hrvatske bio temeljen na modelu generacijske sigurnosti, a u međuvremenu se izmijenio u kapitalizirani sustav koji se zasniva na individualnim računima budućih umirovljenika. Ovaj se sustav naziva i trostupnim mirovinskim sustavom. Mirovine predstavljaju značajan oblik individualne te nacionalne štednje, koja nije važna samo za pojedinca, nego i za društvo u cijelosti. Danas se mirovinski sustav i mirovinsko osiguranje u Republici Hrvatskoj uređuju Zakonom o mirovinskom osiguranju, prema kojemu je mirovina kao novčano primanje iz mirovinskog osiguranja. Više je vrsta mirovina, a njihovo se razlikovanje temelji na uvjetima koji se moraju ispunjavati za odlazak u mirovinu ili za stjecanje prava na mirovinu, a te su vrste starosna mirovina, prijevremena starosna mirovina, invalidska mirovina i obiteljska mirovina. Osim Zakona o mirovinskom osiguranju (NN 157/13, 151/14, 33/15, 93/15, 120/16, 18/18, 62/18, 115/18, 102/19, 84/21, 119/22), na rad umirovljenika se primjenjuje i Zakon o radu (NN 93/14, 127/17, 98/19, 151/22) jer je upravo ovaj zakon opći popis radnih prava. Zakon regulira ovakve slučajeve kako bi se omogućio rad koji je primjeren statusu umirovljenika, a umirovljenici si na taj način mogu osigurati dodatni financijski prihod kako bi poboljšali vlastitu socijalnu sigurnost. Plaća umirovljenika se oporezuje jednako kao što je to slučaj s plaćom drugih djelatnika, a mirovine koje su niže od osobnog odbitka imaju oslobođenje od plaćanja poreza na dohodak. Prema tome, ove mirovine nisu podložne oporezivanju. Broj umirovljenika koji rade do pola radnog vremena je porastao u odnosu na prethodne godine te on sada iznosi oko 1,9% od ukupnog broja korisnika mirovina (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2022). Položaj umirovljenika u Republici Hrvatskoj ukazuje kako je zapošljavanje istih poraslo i postaje učestalije, a razlozi tome se kreću od potrebe i osiguravanja bolje financijske situacije do želje za produktivnim i korisnim radom.

Ključne riječi: umirovljenici, porezni sustav, mirovinski sustav, rad umirovljenika

ABSTRACT

The pension system of the Republic of Croatia is an important part of the social security system. It is composed of three pillars, of which two pillars of pension insurance are mandatory and one is voluntary. In the past, the pension system of the Republic of Croatia was based on the model of generational security, and in the meantime it has changed to a capitalized system based on individual accounts of future retirees. This system is also called a three-tier pension system. Pensions represent a significant form of individual and national savings, which is important not only for the individual, but also for society as a whole. Today, the pension system and pension insurance in the Republic of Croatia are regulated by the Law on Pension Insurance, according to which pension is a monetary income from pension insurance. There are several types of pensions, and their differentiation is based on the conditions that must be met in order to retire or to acquire the right to a pension, and these types are old-age pension, early old-age pension, disability pension and family pension. Apart from the Law on Pension Insurance (OG 157/13, 151/14, 33/15, 93/15, 120/16, 18/18, 62/18, 115/18, 102/19, 84/21, 119/22), the Labor Law (Official Gazette 93/14, 127/17, 98/19, 151/22) also applies to the work of pensioners, because this law is a general list of labor rights. The law regulates such case in order to enable work that is suitable for the status of pensioners, and pensioners can thus provide themselves with additional financial income in order to improve their own social security. The pensioner's salary is taxed in the same way as the salary of other employees, and pensions that are lower than the personal deduction are exempt from paying income tax. Therefore, these pensions are not subject to taxation. The number of pensioners who work half-time has increased compared to previous years, and it now amounts to about 1.9% of the total number of pensioners (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2022). The position of retirees in the Republic of Croatia indicates that their employment has increased and is becoming more frequent, and the reasons for this range from the need and securing a better financial situation to the desire for productive and useful work.

Keywords: pensioners, tax system, pension system, work of pensioners

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. MIROVINSKI SUSTAV U REPUBLICI HRVATSKOJ	2
2.1. Zakonodavni okvir.....	2
2.2. Vrste mirovina	4
2.3. Ostvarenje prava na mirovinu.....	6
3. POREZNI SUSTAV U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	19
3.1. Temeljna obilježja poreznog sustava.....	19
3.2. Oporezivanje dohotka u Republici Hrvatskoj	20
3.3. Umirovljenici u radnom odnosu	22
4. ZAKLJUČAK	32
LITERATURA.....	33
POPIS TABLICA.....	35
POPIS SLIKA	36
IZJAVA O AUTORSTVU RADA	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.

1. UVOD

Tema rada su umirovljenici u poreznom sustavu Republike Hrvatske. Problem koji se u radu obrađuje je problem uređenosti mirovinskog sustava i mirovina unutar poreznog sustava Republike Hrvatske. Cilj rada je, uz opis temeljnih odrednica mirovinskog sustava i sustava oporezivanja dohotka u Republici Hrvatskoj, dati detaljan prikaz, osobito s poreznog aspekta, položaja korisnika mirovina koji su ujedno i zaposleni te na osnovi svog rada ostvaruju dodatan prihod.

U uvodnom se dijelu navode cilj i predmet rada, nakon čega se u drugom poglavlju opisuje mirovinski sustav u Republici Hrvatskoj. Naveden je zakonodavni okvir u kojemu je isti obuhvaćen, nabrojane su vrste mirovina te je svaka ukratko opisana. Također je, u svrhu boljeg razumijevanja pojedine vrste mirovine, opisan i proces ostvarenja prava na mirovinu.

U trećem je poglavlju opisana uređenost poreznog sustava u Republici Hrvatskoj te se navode njegove karakteristike. Ističe se situacija s oporezivanjem dohotka u Republici Hrvatskoj te se navode odredbe zakona vezane uz umirovljenike u radnom odnosu u Republici Hrvatskoj.

Na kraju rada navode se zaključna razmatranja s obzirom na obrađenu temu.

2. MIROVINSKI SUSTAV U REPUBLICI HRVATSKOJ

Mirovinski sustav Republike Hrvatske predstavlja važan dio sustava socijalne sigurnosti. Sastavljen je od tri stupa, od kojih su dva stupa mirovinskog osiguranja obvezna, a jedan je dobrovoljan. Posljednjih se godina hrvatski mirovinski sustav susreće s izazovom u obliku demografskih promjena. U prošlosti je mirovinski sustav Republike Hrvatske bio temeljen na modelu generacijske sigurnosti, a u međuvremenu se izmijenio u kapitalizirani sustav koji se zasniva na individualnim računima budućih umirovljenika. Ovaj se sustav naziva i trostupnim mirovinskim sustavom (Hrvatsko mirovinsko osiguranje, 2023., url). „Primjerenost mirovina predstavlja osnovni socijalni cilj mirovinskog osiguranja koji se odnosi na osiguranje odgovarajuće razine dohotka i adekvatnog životnog standarda u starosti“ (Pavković, 2022:329). Premda je moguće primjerenost mirovina definirati na brojne načine, ono što je zajedničko tim definicijama je usmjerenost prema dvama temeljnim razlozima uspostavljanja sustava mirovinskih osiguranja: „izgladivanje potrošnje kroz životni vijek i zaštitu od umirovljenja bez odgovarajućih sredstava za život“ (Pavković, 2022:329). Izgladivanje potrošnje se pri tome odnosi na omogućavanje pojedincu da potrošnju iz svojih produktivnih, srednjih, godina, prenese u umirovljeničku dob. (Barr, Diamond, 2006) Mirovinskim se osiguranjem nastoji izbjeći neadekvatna intertemporalna raspodjela dohotka, do koje može doći kao posljedice ograničene sposobnosti osobe da procijeni vlastite potrebe, zbog financijske nepismenosti ili neracionalnosti (Pavković, 2022:329). Mirovine predstavljaju značajan oblik individualne te nacionalne štednje, koja nije važna samo za pojedinca, nego i za društvo u cijelosti. Kroz mirovinski se sustav održava solidarnost u društvu, provodi se vertikalna redistribucija dohotka prema siromašnijim umirovljenicima, kao i horizontalna redistribucija dohotka u prilog umirovljenicima u posebnim životnim situacijama, kojima su potrebna veća sredstva za život zbog dodatnih troškova (Puljiz, 2007:164).

2.1. Zakonodavni okvir

Još prije Prvog svjetskog rata su hrvatske banke, a poglavito one kojima je sjedište u Zagrebu, organizirale vlastite zaklade, iz kojih su mogli svojim namještenicima osigurati skromne mirovine, no zbog velike inflacije su mirovinski fondovi u ovo vrijeme većinom propadali. Godine 1922. došlo je do usvajanja Zakona o socijalnom osiguranju radnika, u koji su integrirana načela

socijalnog osiguranja. Mirovinsko je osiguranje bilo obvezno za sve radnike na području države te je ono pokrivalo rizike starosti, invalidnosti i smrti. Premda je navedeni zakonski okvir u svojoj ideji bio relativno napredan, nije proveden sve do 1937. zbog teških gospodarskih prilika i nemogućnosti vlasti za uspostavljanje funkcionalnog sustava financiranja i upravljanja mirovinskim fondovima. Do dinamičkog je razvoja mirovinskog sustava došlo poslije Drugog svjetskog rata, za vrijeme Jugoslavije. Tada je i broj umirovljenika bio neznatan te je na devet zaposlenih osiguranika dolazio jedan umirovljenik. Godine 1964. uvedena je novina u obliku zakonske mogućnosti dobrovoljnog mirovinskog osiguranja. Hrvatska, za razliku od zapadne Europe, nije razvila privatno niti strukovno mirovinsko osiguranje, no pred kraj socijalističkog razdoblja ipak je utemeljeno prvo kapitalizacijom financirano dobrovoljno mirovinsko osiguranje (Puljiz, 2007:166-169).

Danas se mirovinski sustav i mirovinsko osiguranje u Republici Hrvatskoj uređuju Zakonom o mirovinskom osiguranju (Narodne novine 157/13, 151/14, 33/15, 93/15, 120/16, 18/18, 62/18, 115/18, 102/19, 84/21, 119/22, u daljnjem tekstu Zakon). Prema čl. 8. Zakona, mirovina se definira kao novčano primanje iz mirovinskog osiguranja.

Osim spomenutog zakona, sustav mirovinskog osiguranja reguliran je i putem Zakona o obveznim mirovinskim fondovima, Zakona o dobrovoljnim mirovinskim fondovima, Zakona o mirovinskim osiguravajućim društvima međunarodnim ugovorima o socijalnom osiguranju s Australijom, Bosnom i Hercegovinom, Crnom Gorom, Kanadom, Kanadskom pokrajinom Quebec, Sjevernom Makedonijom, Srbijom, Turskom i Korejom, uredbi Europske unije za koordinaciju sustava socijalne sigurnosti u državama Unije te kroz pripadajuće podzakonske akte i druge zakone i uredbe koje se odnose na pitanje ostvarivanja prava na mirovinu.

U Republici Hrvatskoj sustav mirovinskog osiguranja čini (Zakon, čl. 1):

- obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti,
- obvezno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje,
- dobrovoljno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje.

U Republici Hrvatskoj se pravo na mirovinsko osiguranje utvrđuje priznanjem svojstva osiguranika, koje pak utvrđuje Zavod za mirovinsko osiguranje na temelju prijave osiguranja.

U ostvarenju mirovina sudjeluju sljedeće institucije (HZMO, 2022:11):

- „Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (HZMO),
- Središnji registar osiguranika (REGOS),

- Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA),
- Obvezni mirovinski fondovi (OMF),
- Dobrovoljni mirovinski fondovi (DMF),
- Mirovinska društva za upravljanje (OMF i DMF),
- Mirovinska osiguravajuća društva (MOD),
- Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike
- Depozitar – kreditna institucija kojoj se može povjeriti na čuvanje imovina mirovinskih fondova, a koja mora vršiti kontrolu ulaganja imovine mirovinskog fonda prema propisima zakona te prema ciljevima Ministarstva financija te zaštite prava vlasništva.

Hrvatski se sustav mirovinskog osiguranja temelji na tri stupa, a to su (HZMO, 2022:13):

- I. stup - obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti
- II. stup - obvezno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje
- III. stup - dobrovoljno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje.

2.2.Vrste mirovina

Više je vrsta mirovina, a njihovo se razlikovanje temelji na uvjetima koji se moraju ispunjavati za odlazak u mirovinu ili za stjecanje prava na mirovinu. Određene skupine osiguranika imaju nešto povoljnije uvjete za mirovinu. Ove vrste su (Vrste mirovina, 2023., url):

- starosna mirovina,
- prijevremena starosna mirovina,
- invalidska mirovina,
- obiteljska mirovina.

Kada se radi o starosnoj mirovini, pravo na istu osiguranik ima kada navrší 65 godina života i 15 godina mirovinskog staža, a u prijelaznom razdoblju od 2020. do 2029. godine ostvarivanje prava na starosnu mirovinu za žene se vrši prema povoljnijim uvjetima u odnosu na muškarce, odnosno za ostvarenje uvjeta je potrebna niža starosna dob. Od 1. siječnja 2030. uvjeti za ostvarivanje prava na starosnu mirovinu izjednačavaju se za žene i muškarce.

Tablica 1. Ostvarivanje prava na starosnu mirovinu za žene u prijelaznom razdoblju od 2020. do 2029.

STAROSNA MIROVINA (najmanje 15 godina radnog staža)					
u godini	godine života		u godini	godine života	
	godina	mjesec		godina	mjesec
2020.	62	6	2025.	63	9
2021.	62	9	2026.	64	0
2022.	63	0	2027.	64	3
2023.	63	3	2028.	64	6
2024.	63	6	2029.	64	9

Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2023., url.

Stjecanje prava na prijevremenu starosnu mirovinu vrijedi za osiguranike nakon što navršše 60 godina života i 35 godina mirovinskog staža.

Invalidska je mirovina ona za koju moraju postojati sljedeći uvjeti za ostvarivanje prava na istu (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2023., url):

- postojanje djelomičnog ili potpunog gubitka radne sposobnosti – javlja se kada osiguranik ima smanjenu radnu sposobnost, a ne može se profesionalnom rehabilitacijom osposobiti za rad na drugim radnim mjestima s punim radnim vremenom s obzirom na zdravstveno stanje, životnu dob, naobrazbu i sposobnost, no u mogućnosti je raditi najmanje 70% radnog vremena na prilagođenim poslovima koji su u odgovarajućem položaju u odnosu na njegove dosadašnje poslove, koji se nalaze na istoj ili sličnoj razini obrazovanja. Potpuni gubitak radne sposobnosti je prisutan kada kod osiguranika dođe do trajnog gubitka radne sposobnosti bez preostale radne sposobnosti,
- uvjet staža – ukoliko je do djelomičnog ili potpunog gubitka radne sposobnosti došlo zbog bolesti i/ili ozljede nastale izvan rada prije navršenih 65 godina života, tada osiguranik stječe pravo na invalidsku mirovinu ukoliko mu navršeni mirovinski staž pokriva najmanje jednu trećinu radnog vijeka.

Obiteljska je mirovina mirovina na koju pravo imaju članovi obitelji preminulog osiguranika, u slučaju da je osiguranik nakon kojeg ostvaruju pravo na mirovinu (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2023., url):

- „navršio najmanje 5 godina staža osiguranja (radnog staža) ili najmanje 10 godina mirovinskog staža (radnog i posebnog staža, npr. u domobranima)
- ispunjavao uvjete dužine mirovinskog staža za stjecanje prava na invalidsku mirovinu
- bio korisnik starosne, prijevremene starosne ili invalidske mirovine
- bio korisnik prava na profesionalnu rehabilitaciju.“

Na navedenu mirovinu ostvaruju pravo sljedeći članovi obitelji (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2023., url):

- udovica / udovac/ izvanbračni drug/ životni partner/ neformalni životni partner, pod određenim uvjetima koji će biti navedeni dalje u radu,
- dijete, ukoliko je u trenutku smrti roditelja mlađe od 15 godina te pravo na mirovinu može koristiti do svoje 18. godine u razdobljima kada nije zaposleno i pod drugim uvjetima o kojima će biti govora kasnije u radu,
- dijete koje ima status osobe s invaliditetom, čija je preostala radna sposobnost utvrđena propisima o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, neovisno o tome je li ga osiguranik ili korisnik prava uzdržavao do svoje smrti,
- roditelji, očuh, maćeha, životni partner roditelja i posvojitelj osiguranika, tj. članovi obitelji koje je osiguranik ili korisnik prava uzdržavao do svoje smrti imaju pravo na obiteljsku mirovinu pod određenim uvjetima,
- pastorčad, unučad, djeca bez roditelja, braća, sestre i druga djeca koju je osiguranik uzdržavao u slučaju da navedeni nemaju oba roditelja ili ukoliko imaju jednog ili oba roditelja s potpunim gubitkom radne sposobnosti prema Zakonu o mirovinskom osiguranju. Pravo na obiteljsku mirovinu ima i dijete nad kojim je osiguranik ostvarivao partnersku skrb, dijete preminulog životnog partnera kojeg je osiguranik uzdržavao u skladno navedenom zakonu.

2.3.Ostvarenje prava na mirovinu

Kada se radi o ostvarivanju prava na mirovinu, potrebno je prvo istaknuti što su ova prava. „Prava iz mirovinskog osiguranja neotuđiva su osobna materijalna prava, ne mogu se prenijeti na

drugoga niti se mogu naslijediti“ (Zakon, čl. 4). Nasljeđivati se mogu dospjela novčana primanja koja nisu isplaćena do smrti korisnika, dok će Republici Hrvatskoj pripasti ona novčana primanja nakon smrti korisnika koji nema nasljednika. Ovo predstavlja iznimku od propisa o nasljeđivanju. Prava iz mirovinskog osiguranja ne mogu zastarjeti, osim ako se radi o dospjelim, a neisplaćenim mirovinama i drugim novčanim davanjima u slučajevima koji su određeni zakonom (Zakon, čl. 4).

Osiguranici imaju osigurana prava na mirovinu u slučaju starosti ili smanjenja radne sposobnosti, djelomičnog ili potpunog gubitka radne sposobnosti, sukladno načelima uzajamnosti i solidarnosti, a prema istom načelu se osiguravaju prava na mirovinu osiguranika u slučaju njegove smrti (Zakon, čl. 2).

Prava koja se obavezno osiguravaju su:

- pravo na starosnu mirovinu,
- pravo na prijevremenu starosnu mirovinu,
- pravo na invalidsku mirovinu,
- pravo na privremenu invalidsku mirovinu,
- pravo na obiteljsku mirovinu,
- pravo na najnižu mirovinu,
- pravo na osnovnu mirovinu,
- pravo na profesionalnu rehabilitaciju
- pravo na naknadu zbog tjelesnog oštećenja,
- pravo na naknadu putnih troškova vezanih uz ostvarivanje osiguranih prava (Zakon, čl. 3).

Osiguranik ima pravo na starosnu mirovinu kada navrši 65 godina života te 15 godina mirovinskog staža, dok pravo na prijevremenu starosnu mirovinu osiguranik dobiva kada navrši 60 godina života i 35 godina mirovinskog staža. Starosna mirovina za dugogodišnjeg osiguranika postaje pravom osiguranika kada isti navrši 60 godina života i 41 godinu mirovinskog staža osiguranja u efektivnom trajanju. Osiguranik stječe pravo na starosnu mirovinu i starosnu mirovinu za dugogodišnjeg osiguranika od dana ispunjenja uvjeta za mirovinu i nakon što prestane osiguranje (odnosno nakon što prestane zaposlenje, obavljanje obrtničke ili poljoprivredne djelatnosti i sl.). Iznimku čine osiguranici koji su s radom nastavili, na osnovi izmijenjenog ugovora o radu, no s polovicom punog radnog vremena. Stoga mogu i bez prestanka radnog odnosa steći pravo na starosnu mirovinu ili starosnu mirovinu za dugogodišnjeg osiguranika. „Pravo na mirovinu pripada najranije od prvog idućeg dana nakon prestanka radnog odnosa ako je zahtjev

podnesen u roku od šest mjeseci od prestanka osiguranja, a ako je zahtjev podnesen nakon roka od šest mjeseci od prestanka osiguranja (prestanka radnog odnosa), osiguranik ima pravo na mirovinu najranije šest mjeseci unatrag, računajući od prvog dana idućeg mjeseca nakon podnošenja zahtjeva“(Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2023., url).

Pravo na prijevremenu starosnu mirovinu zbog stečaja poslodavca osiguranik stječe kada nastupi prekid osiguranja zbog stečaja, neposredno prije no što se ispune uvjeti za ostvarivanje prava na mirovinu, ukoliko osiguranik provede najmanje dvije godine kao nezaposlena osoba u neprekidnom trajanju, koja je kao takva prijavljena službi nadležnoj za zapošljavanje. Osiguranik može steći pravo na starosnu mirovinu te na prijevremenu starosnu mirovinu kada ispuni uvjete za mirovinu, a nakon prestanka osiguranja. Osiguranik kojemu osiguranje nije prestalo može podnijeti zahtjev kako bi mu se priznala prava na starosnu mirovinu te na prijevremenu starosnu mirovinu najranije jedan mjesec prije prestanka osiguranja (Zakon, čl. 33-37).

Osiguranici koji rade na radnim mjestima koja su osobito teška za zdravlje i za radnu sposobnost te oni osiguranici kod kojih, nakon određenih godina života, zbog naravi i težine posla, dođe do opadanja fizioloških funkcija organizma u tolikoj mjeri da im je onemogućeno daljnje uspješno obavljanje tog posla te osiguranici koji imaju invaliditet, oboljenje od kakvih neuromišićnih bolesti itd., prava na mirovinu ostvaruju i prema posebnom zakonu, uz prava propisana Zakonom o mirovinskom osiguranju (Zakon, čl. 38).

Pravo na invalidsku mirovinu osiguranik stječe od dana kada je nastao djelomičan ili potpun gubitak radne sposobnosti. Kada se pravo na invalidsku mirovinu ostvaruje na temelju zahtjeva osiguranika nakon što prestane osiguranje, a djelomičan ili potpun gubitak radne sposobnosti je postojao prije podnošenja zahtjeva, tada osiguranik ima pravo na invalidsku mirovinu od dana kada je došlo do djelomičnog ili potpunog gubitka radne sposobnosti(Zakon, čl. 59).

Na obiteljsku mirovinu članovi obitelji umrlog osiguranika imaju pravo ukoliko je osiguranik navršio barem pet godina staža osiguranja ili najmanje deset godina mirovinskog staža ili ukoliko je osiguranik ispunjavao uvjete dužine mirovinskog staža za stjecanje prava na invalidsku mirovinu, ili pak ako je osiguranik bio korisnikom starosne mirovine, prijevremene starosne mirovine ili invalidske mirovine. Osim navedenog, na to će imati pravo i ako je osiguranik bio korisnik prava na profesionalnu rehabilitaciju (Zakon, čl. 65). Ovo pravo ne može ostvariti član obitelji koji je namjerno uzrokovao smrt osiguranika ili korisnika mirovine ili ukoliko je namjerno

onesposobio osiguranu osobu ili korisnika mirovine kako bi ostvario prava na obiteljsku mirovinu (Zakon, čl. 66).

Osiguranik stječe pravo na prijevremenu starosnu mirovinu zbog stečaja poslodavca kada ispunji uvjete za navedenu mirovinu, uz dodatan uvjet da je „nakon prestanka osiguranja prouzročena stečajem, neposredno prije ispunjenih navedenih uvjeta za ostvarivanje prava na mirovinu, proveo u neprekidnom trajanju najmanje dvije godine kao nezaposlena osoba prijavljena službi nadležnoj za zapošljavanje te da se s danom ispunjenih uvjeta, odnosno najkasnije s prvim idućim danom nakon ispunjenih uvjeta odjavi iz evidencije nadležne službe za zapošljavanje“ (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2023., url). Uvjeti koji stoje u zakonu o mirovinskom osiguranju, a koji su ovdje navedeni, moraju biti sveukupno ispunjeni. Osoba koja koristi prijevremenu starosnu mirovinu, a koja se zaposli za vrijeme korištenja prava do polovice punog radnog vremena i dalje zaprima isplatu mirovine, odnosno navedenoj se osobi mirovina ne obustavlja. Osoba stječe pravo na mirovinu najranije od prvog idućeg dana nakon što nastupi prestanak radnog odnosa, ukoliko je zahtjev za stjecanjem prava na mirovinu podnesen u roku od šest mjeseci od prestanka osiguranja. U slučaju da se ovaj zahtjev podnio nakon roka od šest mjeseci poslije prestanka osiguranja, odnosno poslije prestanka radnog odnosa, osiguranik ima pravo na mirovinu najranije šest mjeseci unatrag, što se računa od prvog dana idućeg mjeseca nakon podnošenja zahtjeva (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2023., url).

Ranije su navedeni uvjeti za ostvarivanje prava na invalidsku mirovinu, a to su postojanje djelomičnog ili potpunog gubitka radne sposobnosti te uvjet staža (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2023., url). Staž osiguranja se odnosi na razdoblje koje je osiguranik proveo u obveznom mirovinskom osiguranju i produženom osiguranju nakon što je navršio 15. godina života. Radni se vijek odnosi na broj punih godina od dana kada je osiguranik navršio 20 godina života do dana nastanka djelomičnog ili potpunog gubitka radne sposobnosti. Ukoliko je osiguranik poslije svoje 20. godine života završio preddiplomski sveučilišni studij ili stručni studij, tada se njegov radni vijek računa od navršene 23. godine života. Osiguraniku sa završenim preddiplomskim i diplomskim sveučilišnim studijem ili integriranim preddiplomskim i diplomskim sveučilišnim studijem ili specijalističkim diplomskim stručnim studijem se radni vijek računa od navršene 26. godine života. Razdoblje radnog vijeka se može skratiti za stvarni period koji je osiguranik proveo na dragovoljnom vojnom osposobljavanju ili koje je proveo na obaveznom služenju vojnoga roka, ili pak za razdoblje koje je bio prijavljen službi za zapošljavanje kao

nezaposlena osoba. Osiguranicima koji u potpunosti ostanu bez radne sposobnosti prije navršene 30. odnosno 35. godine života, uvjet staža je kraći, a radi se o navršenoj jednoj, odnosno dvije godine staža osiguranja. Pri tome je potrebno napomenuti kako potpuni gubitak radne sposobnosti mora nastati tijekom trajanja osiguranja ili u roku jedne godine nakon što osiguranje prestane. U slučaju da je osiguranikova invalidnost rezultat ozljede na radu ili kakve profesionalne bolesti, tada osiguranik stječe pravo na invalidsku mirovinu neovisno o tome kakva mu je dužina mirovinskog staža. Ukoliko se radi o potpunom gubitku radne sposobnosti zbog bolesti, tada se pravo na invalidsku mirovinu prevodi korisniku na starosnu mirovinu kada navrší propisanu dob za starosnu mirovinu (odnosno za muškarce navedeno vrijedi kada navršé 65 godina života, a za žene kada navršé 62 godine i šest mjeseci u 2020. godini, 62 godine i devet mjeseci u 2021. godini, 63 godine u 2022. godini, 63 godine i tri mjeseca u 2023. godini)(Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2023., url).

Na obiteljsku ée mirovinu članovi obitelji imati pravo ukoliko je smrt osiguranika ili osigurane osobe nastala zbog ozljede na radu ili profesionalne bolesti te se tada dužina mirovinskog staža osiguranika ne uzima u obzir. Na obiteljsku mirovinu pravo imaju (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2023., url):

- Udovica / udovac/ izvanbračni drug/ životni partner/ neformalni životni partner, pod uvjetima:
 - da su navršili 50 godina života do smrti bračnog druga nakon kojeg im pravo pripada,
 - ako je njihova životna dob manja od 50 godina života te ako je do smrti bračnog partnera došlo do potpunog gubitka radne sposobnosti ili je potpuni gubitak radne sposobnosti nastao u roku od jedne godine nakon što je bračni drug preminuo,
 - ako je ostalo jedno ili više djece nakon smrti bračnog druga, a da ta djeca imaju pravo na obiteljsku mirovinu. Ukoliko za vrijeme trajanja prava dođe do potpunog gubitka radne sposobnosti, zadržavaju pravo na obiteljsku mirovinu dok postoji takva nesposobnost,
 - ako partner do smrti bračnog druga nema navršenih 50 godina, nego 45 godina, tada stječu pravo na obiteljsku mirovinu s navršenih 50 godina života,
 - ukoliko su navršili 50 godina života tijekom trajanja prava na obiteljsku mirovinu, tada imaju ovo pravo trajno, no ukoliko pravo na obiteljsku mirovinu prestane prije

- navršene 50. godine života, ali poslije navršene 45. godine života, tada je moguće ostvariti pravo na obiteljsku mirovinu kada navršu 50 godina života,
- udovica će pravo na obiteljsku mirovinu steći i u slučaju da se dijete osiguranika rodi poslije njegove smrti,
 - stjecanje prava na obiteljsku mirovinu će biti moguće za izvanbračnog druga ukoliko je izvanbračna zajednica postojala najranije na dan 28. ožujka 2008. ili kasnije, a njezino trajanje je iznosilo minimalno tri godine (u izvanparničnom sudskom postupku se utvrđuje status izvanbračne zajednice),
 - razvedeni bračni drug ima pravo na obiteljsku mirovinu ukoliko mu je pravo na uzdržavanje dosuđeno sudskom odlukom,
 - ukoliko je formalno ili neformalno životno partnerstvo postojalo na dan 5. kolovoza 2014. ili kasnije, tada članovi obitelji formalnog i neformalnog životnog partnera imaju pravo na obiteljsku mirovinu, uz uvjet da je navedeno životno partnerstvo trajalo najmanje tri godine (ovaj se status također utvrđuje izvanparničnim sudskim postupkom);
- djeca rođena u braku, izvan braka ili posvojena:
 - ukoliko su mlađa od 15 godina je u trenutku smrti roditelja, a pravo na obiteljsku mirovinu tada može koristiti do 18. godine u periodima kada nije zaposleno,
 - ukoliko je došlo do potpunog gubitka radne sposobnosti do dobi do koje se osigurava pravo za djecu na obiteljsku mirovinu, neprestano dok traje potpuni gubitak radne sposobnosti,
 - kada je do potpunog gubitka radne sposobnosti došlo nakon dobi do koje se djeci osigurava pravo na obiteljsku mirovinu, no prije nego je osiguranik ili korisnik prava preminuo ako ga je isti uzdržavao do svoje smrti,
 - ukoliko se dijete redovito školuje u trenutku smrti osiguranika dijete ili ako započne redovito školovanje nakon smrti osiguranika. U tom slučaju dijete ima pravo na obiteljsku mirovinu sve do kraja redovitog školovanja, pod uvjetom da ono završi do navršene 26. godine života, s iznimkom prekidanja redovitog školovanja zbog bolesti, no tada mu pravo na obiteljsku mirovinu traje najviše onoliko vremena koliko je zbog bolesti izgubljeno za redovito školovanje,

- pravo na obiteljsku mirovinu ima dijete koje ima status osobe s invaliditetom s preostalom radnom sposobnosti utvrđenom prema propisima o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom stječe, bez obzira je li ga osiguranik ili korisnik prava uzdržavao do svoje smrti.
- dijete sa statusom invaliditeta koje ima preostalu radnu sposobnost (utvrđenu sukladno propisima o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom), koje je počelo prije roditeljeve smrti obavljati djelatnost za koju postoji obveza osiguranja ili je stupilo u radni odnos također ima pravo na primanje obiteljske mirovine, a isplata mirovine će se obustaviti dok traje radni odnos, ili će se prekinuti na osnovi nekog drugog svojstva, dok se istovremeno pravo na mirovinu se ne gubi te će se isplata obiteljske mirovine nastaviti kada prestane obvezno osiguranje,
- dijete ima pravo na obiteljsku mirovinu poslije smrti oba roditelja, odnosno ima pravo na obiteljsku mirovinu iza svakog roditelja (pravo na dvije obiteljske mirovine);
- roditelji, očuh, maćeha, životni partner roditelja i posvojitelj osiguranika koje je osiguranik ili korisnik prava uzdržavao do svoje smrti imaju pravo na obiteljsku mirovinu u sljedećim uvjetima:
 - ukoliko je navedena osoba do smrti osiguranika ili korisnika prava navršila 60 godina života,
 - u slučaju da je navedena osoba mlađa od 60 godina, a izgubila je radnu sposobnost u potpunosti do smrti osiguranika ili korisnika prava, te ima pravo na obiteljsku mirovinu sve dok takva nesposobnost traje. U slučaju da je navedena osoba navršila 60 godina za vrijeme trajanja ovog prava, tada ima pravo trajno zadržati pravo na mirovinu,
- pastorčad koja je uzdržavana od strane osiguranika,
- unučad, djeca bez roditelja, braća, sestre i druga djeca uzdržavana od strane osiguranika ukoliko navedena djeca nemaju niti jednog roditelja ili ako imaju jednog ili oba roditelja kod kojih postoji potpuni gubitak radne sposobnosti,
- dijete nad kojim je osiguranik ostvarivao partnersku skrb,

- dijete preminulog životnog partnera koji je bio uzdržavan od strane osiguranika sukladno Zakonu o mirovinskom osiguranju, kao i propisima o životnom partnerstvu osoba istog spola.

Ukoliko udovac ili udovica sklopi novi brak ili uđe u izvanbračnu zajednicu / životno partnerstvo, tada gubi pravo na obiteljsku mirovinu, osim u slučaju da to pravo nije ostvareno zbog potpunog gubitka radne sposobnosti. Stupanjem u brak djeca također ne gube pravo ako se nalaze na redovitom školovanju niti ako imaju status osobe s invaliditetom s preostalom radnom sposobnosti.

Pravo na obiteljsku mirovinu član obitelji stječe od dana kada su ispunjeni traženi uvjeti za stjecanje iste, a pri tome zahtjev za ostvarivanje prava mora biti podnesen u roku od šest mjeseci od dana ispunjenih uvjeta. U slučaju da se zahtjev podnese poslije isteka roka od šest mjeseci od dana kada su ispunjeni uvjeti, tada član obitelji ima pravo na obiteljsku mirovinu od prvog dana idućeg mjeseca nakon što je podnesen zahtjev te za šest mjeseci unatrag. Iznimka se javlja kada se, nakon smrti korisnika mirovine pravo na obiteljsku mirovinu može steći najranije od prvoga dana sljedećeg mjeseca od mjeseca u kojem je korisnik mirovine umro. Važno je napomenuti kako se od ovrhe izuzima obiteljska mirovina koju ostvaruju samo djeca umrlog osiguranika, a „udovica/udovac je nositelj prava jer obavlja roditeljsku dužnost prema djeci umrlog osiguranika ili obiteljsku mirovinu koristi uz djecu umrlog osiguranika“ (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2023., url).

U postupku ostvarivanja prava iz mirovinskog osiguranja osigurava se dvostupnost rješavanja u Zavodu za mirovinsko osiguranje, kao i sudska zaštita prava (Zakon, čl. 7). Ostvarenom se mirovinskom stažu pridodaje razdoblje pridodanog staža, a navedena dva staža čine ukupan mirovinski staž koji služi kako bi se odredila invalidska ili obiteljska mirovina ukoliko osiguranik nije navršio 60 godina života na dan nastanka smanjenja, djelomičnog ili potpunog gubitka radne sposobnosti ili smrti (Zakon, čl. 8). Staž osiguranja obuhvaća i razdoblje koje je provedeno u zaposlenju s nepunim radnim vremenom, u trajanju koje odgovara ukupnom broju sati ovakvog rada. Dodani se staž ostvaruje i roditelju koji ostvaruje pravo na mirovinu prema Zakonu o mirovinskom osiguranju. Roditelj neće ostvariti navedeni staž ukoliko mu je oduzeta roditeljska skrb (Zakon, čl. 32).

Obvezno su osigurane osobe koje ostvaruju drugi dohodak u skladu s propisima o porezu na dohodak na koji se plaća doprinos za mirovinsko osiguranje (Zakon, čl. 17). Ukoliko doprinosi

nisu uplaćeni u cijelosti u godini u kojoj je ostvaren drugi dohodak i/ili primitak na temelju obavljanja djelatnosti, nego je to obavljeno kasnije, tada se staž osiguranja utvrđuje za kalendarsku godinu u kojoj je drugi dohodak ostvaren u odnosu na prosječnu mjesečnu plaću iz te godine (Zakon, čl. 30).

Dobna se granica za stjecanje prava na mirovinu snižava ovisno o stupnju povećanja staža. To se čini na način da se snižava po jedna godina „za određeni zakonom propisani broj godina staža osiguranja koji se za efektivno navršениh 12 mjeseci računa s povećanim trajanjem:

- po jednu godinu za svakih 6 godina staža osiguranja koji se za efektivno navršениh 12 mjeseci računa kao 14 mjeseci staža osiguranja (12/14),
- po jednu godinu za svakih 5 godina staža osiguranja koji se računa 12/15,
- po jednu godinu za svake 4 godine staža osiguranja koji se računa 12/16,
- po jednu godinu za svake 3 godine staža osiguranja koji se računa 12/18“ (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2023., url).

Osigurancima koji imaju ostvaren staž osiguranja s povećanim trajanjem te različite stupnjeve povećanja se, s datumom 1.1.2019., snizila dobna granica za stjecanje prava na starosnu mirovinu. To pravo je na snazi ukoliko su proveli propisani broj punih godina na poslovima na kojima se staž računa s povećanim trajanjem. Također je uvedena novost u obliku propisa da se za preostalo razdoblje koje je provedeno na poslovima i u zanimanjima na kojima se staž osiguranja računa s povećanim trajanjem, za koje dobna granica nije snižena prema pojedinom stupnju povećanja, dobna granica snižava prema najnižem stupnju povećanja koji je ostvario pojedini osiguranik. Ukoliko osiguranik ispunjava uvjet u vidu potrebnog broja punih godina rada, koje su efektivno provedene na poslovima s različitim stupnjem povećanja, a ujedno nema potreban broj godina za sniženje prema pojedinom stupnju povećanja, tada se dobna granica snižava prema najnižem stupnju povećanja koji je osiguranik u tom razdoblju ostvario (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2023., url).

Informativni se prikaz obračuna mirovina radi prema podacima o mirovinskom stažu. Kod informativnog se izračuna mirovine u obzir uzimaju datum rođenja, datum umirovljenja, radni staž, iznos plaće te podaci o uplaćivanju drugog i trećeg stupa. Slika prikazuje informativni izračun mirovine, ukoliko se u obzir uzme nasumice izabran datum rođenja, 1. siječanj 1980. godine. Kao što je vidljivo iz slike, u tom će slučaju, pod pretpostavkom postojanja punih 40 godina radnog

staža, pravo na starosnu mirovinu nastupiti 1. siječnja 2045. Iznos mirovine će u tom slučaju biti 551,69 €.

Slika 1. Informativni prikaz izračuna mirovine

Za informativni izračun vaše mirovine, unesite svoj datum rođenja

Pravo na starosnu mirovinu stječete 1. siječnja 2045.

Pod pretpostavkom da ćete tada imati punih 40 godina radnog staža te da ste tokom cijelog radnog vijeka zarađivali prosječnu plaću u Hrvatskoj, vaša mjesečna mirovina iznositi će ...

551,69 €

Odabrani model:

- mirovina samo iz prvog stupa
- kombinirana mirovina iz prvog i drugog stupa

Izračun je isključivo informativnog karaktera, pretpostavlja stopu inflacije od 2%, prinos 2. stupa od 3% i 3. stupa od 5%. Iznos predstavlja današnju vrijednost novca kojeg ćete primati od datuma umirovljenja.

Svoj radni staž i iznos plaće možete definirati u stupcu sa desne strane.

Datum rođenja:

01/01/1980

Datum umirovljenja:

01/01/2045

Radni staž:

radim kontinuirano od

01/01/2005

ukupno na dan umirovljenja

40 g. 0 m. 0 d.

Iznos plaće:

Upute za točniji izračun

bruto mjesečno 1392.53 €

odnos na prosjek 1.0000

Drugi stup:

Upute za točniji izračun

ne znam stanje imovine

znam stanje imovine

Treći stup:

ne uplaćujem

uplaćujem godišnje

uplaćujem mjesečno

Izvor: Moja mirovina, 2023., url.

U tablici 2. su prikazani iznosi prosječnih starosnih mirovina za određena zanimanja u Republici Hrvatskoj.

Tablica 2. Prosječna starosna mirovina u Republici Hrvatskoj za pojedina zanimanja

Prosječna starosna mirovina (ožujak, 2023.)	
Poljoprivrednici	264,46 €
Obrtnici	420,39 €
Radnici kod pravnih i fizičkih osoba	507,50 €
Djelatne vojne osobe	618,83 €
Radnici na poslovima razminiranja	645,04 €
Službene osobe u tijelima unutarnjih poslova i pravosuđa	710,59 €
Hrvatski branitelji iz Domovinskog rata	930,47 €
Redoviti članovi Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti	1.410,25 €
Saborski zastupnici, članovi Vlade i suci Ustavnog suda	1.578,34 €

Izvor: Moja mirovina, 2023., url.

Tablica 3. Kratki prikaz broja korisnika mirovina od 2015. do 2021. godine

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Osiguranci	1.413.637	1.440.188	1.475.044	1.506.912	1.545.192	1.536.300	1.571.672
Korisnici	1.228.020	1.233.375	1.232.651	1.236.258	1.241.111	1.241.095	1.232.601
Odnos	1,15	1,17	1,20	1,22	1,25	1,24	1,28
VRSTE MIROVINA							
• Starosna	600.186	602.802	602.982	607.022	615.224	619.657	616.956
• Prijevremena starosna	170.715	179.931	186.589	193.492	199.032	203.545	206.342
• Invalidska	134.665	129.613	125.510	120.101	113.127	107.357	101.888
• obiteljska	229.600	227.617	225.105	222.230	219.739	216.511	213.910
UKUPNO	1.135.166	1.140.124	1.140.414	1.143.130	1.147.122	114.070	1.139.096

Izvor: Izrada autorice prema: Izvješće o radu i poslovanju Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje za 2017.-2022.g., url.

Tablica 3. prikazuje broj korisnika mirovina od 2015. do 2021. godine. Iz tablice je vidljivo kako je broj osiguranika postupno rastao od 2015. te je u 2021. iznosio 1.571.672 osiguranika. Broj

korisnika mirovina se u promatranom razdoblju kreće u pravilu oko 1.230.000 korisnika, a u 2021. godini je zabilježeno maleno opadanje u odnosu na prethodnu godinu. Najviše je korisnika starosne mirovine, a broj ovih korisnika pokazuje konstantan porast te povećan s 600.186, koliko ih je bilo na početku promatranog razdoblja, porastao na 616.956 na kraju promatranog razdoblja, u 2021.

Tablica 4. donosi kratki prikaz strukture umirovljenika prema dobi. Najviše korisnika pripada skupini od 60 i više godina starosti, a ovaj broj pokazuje rast u 2021. u odnosu na 2015. godinu. Kod korisnika mirovina dobne skupine 50-59 godina zabilježen je pad u odnosu na početak promatranog razdoblja, kada je iznosio 103.786 korisnika, dok je 2021. godine ovaj broj pao na 53.652 korisnika.

Tablica 4. Korisnici mirovina prema dobnim skupinama (starosna, invalidska, obiteljska mirovina) u razdoblju od 2015. do 2021.

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Dob							
40 god.	2.836	13.942	13.248	12.739	14.482	11.927	11.799
40-49 god.	17.729	15.648	14.239	12.692	11.731	10.894	10.041
50-59 god.	103.786	93.863	84.656	76.009	67.599	60.028	53.652
60 god.	998.873	1.016.626	1.028.231	1.041.690	1.055.843	1.064.561	1.063.604

Izvor: Izrada autorice prema: Izvješće o radu i poslovanju Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje za 2017.-2022.g., url.

U tablici 5. prikazani su korisnici starosne i invalidske mirovine prema spolu u razdoblju od 2015. do 2021. godine. Broj korisnika i korisnica starosne mirovine je porastao u odnosu na 2015. te je 2021. godine bio vrlo sličan, s nešto više korisnika muškog spola. Invalidsku mirovinu kroz sve godine promatranog razdoblja više koriste muškarci, pa tako primjerice u 2021. godini čak 57,05% više muškaraca koristi invalidsku mirovinu u odnosu na žene.

Tablica 5. Korisnici starosne i invalidske mirovine prema spolu (2015. do 2021.)

		2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Starosna mirovina	Muškarci	380.150	386.642	390.405	396.107	406.511	411.637	411.962
	Žene	390.751	396.252	399.394	404.692	408.062	411.905	411.336
	Ukupno	770.901	782.894	789.799	800.799	814.573	823.542	823.298
Invalidska mirovina	Muškarci	88.687	85.350	82.643	78.624	73.021	69.070	64.874
	Žene	45.978	44.263	42.867	41.477	40.106	38.287	37.014
	Ukupno	134.665	129.613	125.510	120.101	113.127	107.357	101.888

Izvor: Izrada autorice prema: Izvješće o radu i poslovanju Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje za 2017.-2022.g., url.

Polazni faktor invalidske, privremene invalidske, starosne, prijevremene starosne mirovine zbog stečaja i starosne mirovine za dugogodišnjeg osiguranika je 1,0. Kod prijevremene starosne mirovine se polazni faktor računa tako da se faktor 1,0 smanjuje za 0,2 % za svaki pojedini mjesec uranjenog odlaska u mirovinu. Za starosnu se mirovinu polazni faktor povećava za 0,45 % osiguraniku koji stječe mirovinu prvi put nakon što je navršio starosnu dob koja je propisana za dobivanje prava na ovu vrstu mirovine. Kod osiguranika koji je navršio 41 godinu staža osiguranja prije nego što je navršio dob za dobivanje prava za starosnu mirovinu se polazni faktor povećava za 0,15 % za svaki pojedinačni mjesec nakon što je osiguranik navršio one godine koje su propisane za stjecanje prava na starosnu mirovinu. Ovaj se faktor povećava nakon što osiguranik navrši godine propisane za starosnu mirovinu, i to u postotku od 0,45 % po mjesecu. Najviše što može iznositi je 1,27 (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2023., url).

3. POREZNI SUSTAV U REPUBLICI HRVATSKOJ

3.1. Temeljna obilježja poreznog sustava

Porezni bi sustav morao biti izdašan, pravedan, neutralan, imati stabilizacijsko i razvojno djelovanje, biti jednostavan te imati niske troškove koji ne moraju nužno biti međusobno usklađeni. Porezni je sustav Republike Hrvatske pluralan i relativno mlad, a za stvaranje što boljeg i kvalitetnijeg poreznog sustava bilo je potrebno proći određene teške faze kako bi se porezni sustav prilagodio načelima tržišne ekonomije. Hrvatski je porezni sustav završio svoju reformu 1998., kada je uveden Porez na dodanu vrijednost (u daljnjem tekstu PDV) te su od tada u njemu prisutni svi temeljni porezni oblici koji obilježavaju tržišnu demokraciju (Sokol, 2015:29). Hrvatski porezni sustav okarakteriziran je jednostavnošću poreznih zakona, malim brojem poreznih oblika i relativnom transparentnošću zahvaljujući uvođenju fiskalizacije. Hrvatski se porezni sustav sastoji od (Ministarstvo financija, 2023., url):

- državnih poreza,
- županijskih poreza,
- gradskih ili općinskih poreza,
- zajedničkih poreza,
- poreza na dobitke od igara na sreću i naknada za priređivanje igara na sreću.

Podjela poreza u Republici Hrvatskoj se može navesti kao podjela na:

- izravne poreze,
- neizravne poreze.

Izravni su porezi porezi na dobit, porezi na dohodak te prirezu na dohodak, dok su neizravni porezi porez na dodanu vrijednost, trošarine i porez na promet nekretnina. Izravni se porezi uplaćuju osobno ili ih uplaćuje poslodavac za svog zaposlenika. Neizravne poreze snose krajnji potrošači, odnosno građani. U Hrvatskoj se kao značajan izvor prikupljenih prihoda i trošarina ističu porezi na naftne derivate, automobile, motorna vozila, plovila i zrakoplove, potom na alkohol, kavu, pivo, bezalkoholna pića, duhan i duhanske proizvode, premije osiguranja od automobilske odgovornosti.

3.2. Oporezivanje dohotka u Republici Hrvatskoj

U Republici Hrvatskoj se koristi progresivan sustav oporezivanja dohotka. Porez na dohodak se definira kao porez kojim se oporezuje dohodak pravnih te fizičkih osoba. Porez na dohodak je jedan od najsloženijih poreza te zauzima središnje mjesto u poreznom sustavu. Njegova je fiskalna zadaća osigurati porezne prihode kojima se osigurava i provodi socijalna i gospodarska politika (Institut za javne financije, 2023.,url).

Riječ je o izravnom porezu, odnosno porezu koji se nameće izravno na dohodak osobe ili domaćinstva koje bi trebali snositi teret poreza. Ovaj se porez nameće na oporeziv dohodak pojedinca, najčešće prema progresivnim poreznim stopama, a upravo je to strukturno obilježje jedna od osnovnih vrijednosti poreza na dohodak. To mu svojstvo omogućuju dobru prilagodbu sposobnosti plaćanja pojedinca i domaćinstva, a time se pak može postići pravednija raspodjela dohotka poslije oporezivanja nego prije oporezivanja (Isplate.info, 2023., url).

Progresivnost poreza na dohodak određena je ovim elementima:

- rasporedom poreznih stopa,
- osobnim odbicima,
- ostalim odbicima.

Za umanjene porezne osnovice se priznaju osobni odbici kao što su (Isplate.info, 2023., url):

- osnovni osobni odbitak,
- odbici za uzdržavanu djecu,
- odbici za uzdržavanje članova obitelji,
- odbici zbog invalidnosti.

osim ovih odbitaka, postoje i ostali odbici, a radi se o:

- poreznoj olakšici za Hrvatske ratne invalide,
- poreznoj olakšici za zaposlenike kojima je prebivalište ili boravište na području jedinica lokalne samouprave koje su razvrstane u I. skupinu prema stupnju razvijenosti s obzirom na poseban propis o regionalnom razvoju Republike Hrvatske i na području Grada Vukovara koje je utvrđeno prema posebnom propisu o obnovi i razvoju Grada Vukovara,
- poreznoj olakšici za zaposlenike s ugovorenim minimalnom plaćom.

Porezom na dohodak se oporezuje (Zakon o porezu na dohodak, NN 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20, 151/22, čl. 5):

- „dohodak od nesamostalnog rada,
- dohodak od samostalne djelatnosti,
- dohodak od imovine i imovinskih prava,
- dohodak od kapitala i/ili
- drugi dohodak.“

Dohotkom se ne smatraju izravne uplate premije osiguranja za dokupljivanje doživotne mirovine, obiteljske mirovine i invalidnine koje djeca ostvaruju nakon što nastupi smrt roditelja, državne nagrade koje su ustanovljene propisima donesenim od strane Hrvatskog sabora i Vlade Republike Hrvatske, nagrade jedinica lokalne i područne samouprave i novčane nagrade, primici koje ostvaruju fizičke osobe na temelju darovanja od pravnih i fizičkih osoba kako bi podmirile potrebe, primici prikupljeni u humanitarnim akcijama niti primici po posebnim propisima. Posebni propisi obuhvaćaju potpore namijenjene zbrinjavanju ratnih invalida i članova obitelji hrvatskih branitelja koji su smrtno stradali, zatočeni ili nestali u Domovinskom ratu, socijalne potpore, doplatak za djecu i novčane primitke za opremu novorođenog djeteta, primitke osoba s invaliditetom (izuzetak su plaće i mirovine) te potpore zbog uništenja i oštećenja imovine zbog elementarnih nepogoda. Ovi propisi također obuhvaćaju potpore zbog uništenja i oštećenja imovine prouzrokovane ratnim događajima, nasljedstva i darove, primitke od otuđenja osobne imovine, odštete koje nisu povezane s gospodarskom djelatnošću, primici koji su ostvareni na nagradnim natjecanjima ili na natjecanjima, novčani dodaci uz mirovinu koje jedinice lokalne i područne samouprave isplaćuju umirovljenicima, jednokratne potpore koje jedinice lokalne i područne samouprave isplaćuju ili daju djeci u slučaju smrti roditelja, pomoći i potpore koje neprofitne organizacije isplaćuju svojim članovima pod istim uvjetima iz sredstava koja su prikupljena članarinama, udžbenici, bilježnice te radne bilježnice koje jedinice lokalne i područne samouprave daju učenicima osnovnih i srednjih škola na redovitom školovanju itd.(Zakon o porezu na dohodak, NN 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20, 151/22, čl. 8).

Godišnje porezne stope se plaćaju u iznosu od 20% na poreznu osnovicu do visine 47.780,28 eura te po stopi od 30% na dio porezne osnovice koji prelazi navedeni iznos (Zakon o porezu na dohodak, NN 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20, 151/22, čl. 19).

Obveznici poreza na dohodak po osnovi isplaćene mirovine su i umirovljenici koji dohodak ostvaruju od mirovina koje tuzemni isplatitelji mirovina isplaćuju te umirovljenici koji dohodak ostvaruju od mirovinskih renta koje tuzemni osiguravatelji isplaćuju. Obveznici poreza na dohodak su i oni umirovljenici koji primaju mirovine iz inozemstva. Ukinuta je obveza plaćanja zdravstvenog doprinosa iz mirovine te je povećana osnovica za obračun poreza na dohodak i prireza. Povećana je u neto svota isplaćivane mirovine. Ranije su umirovljenici koji imaju mirovinu veću od iznosa prosječne neto plaće imali obvezu plaćanja doprinosa za zdravstveno osiguranje, a ova je odredba ukinuta Zakonom o izmjenama Zakona o doprinosima (NN, 33/23). Umirovljenicima, osobama koje primaju invalidsku mirovinu na temelju profesionalne nesposobnosti za rad, korisnicima obiteljske mirovine, osobama koje primaju invalidsku mirovinu po osnovi prijašnjih uplata poslodavaca za dokup dijela mirovine, osobama koje primaju mirovinu na temelju ranije uplaćenih obveznih doprinosa za individualnu kapitaliziranu štednju te osobama koje primaju mirovinsku rentu zbog prijašnjih uplata sredstava na teret poslodavca se priznaje osobni odbitak u visini mirovine i mirovinske rente za svaki mjesec poreznog razdoblja (Ministarstvo financija, 2016:7-10).

3.3.Umirovljenici u radnom odnosu

Rad umirovljenika je u Republici Hrvatskoj reguliran Zakonom. Ovaj zakon uređuje situacije, odnosno slučajeve u kojima pojedinac može biti u radnom odnosu i nakon što ostvari prava na mirovinu, bilo da istovremeno koriste mirovinu ili da nisu u mogućnosti koristiti mirovinu. Osim Zakona o mirovinskom osiguranju, na rad umirovljenika se primjenjuje i Zakon o radu (NN 93/14, 127/17, 98/19, 151/22) jer je upravo ovaj zakon opći popis radnih prava. Zakon regulira ovakve slučajeve kako bi se omogućio rad koji je primjeren statusu umirovljenika, a umirovljenici si na taj način mogu osigurati dodatni financijski prihod kako bi poboljšali vlastitu socijalnu sigurnost.

Zakon o mirovinskom osiguranju propisuje kako se korisniku obustavlja isplaćivanje mirovine ukoliko se zaposli ili u slučaju da isti započne obavljati djelatnost zbog koje postoji obveza na osiguranje, a u iznimnim se situacijama mirovina neće obustaviti. Ova situacija nastupa kada je u pitanju korisnik prava starosne mirovine ili prijevremene starosne mirovine, koji je tijekom korištenja tog prava nastavio raditi ili se zaposlio do pola punog radnog vremena. Ako

korisnik želi ili namjerava raditi prema ugovoru o radu, a da istovremeno želi dobivati mirovinu na koju polaže pravo, radi nastavka primanje iste je u mogućnosti sklapanja ugovora o radu sa svojim poslodavcem za rad na nepuno radno vrijeme, sukladno Zakonu o radu (NN 93/14, 127/17, 98/19, 151/22). Poslodavac ima dužnost osigurati iste uvjete rada radniku koji je zaposlen na nepuno radno vrijeme, a ujedno koristi starosnu, odnosno prijevremenu starosnu mirovinu, kao i radnicima koji su zaposleni na puno radno vrijeme.

Kada se radi o razlikama oblika rada i mogućnostima zapošljavanja osoba koje koriste starosnu, tj. prijevremenu starosnu mirovinu prema ugovoru o radu ili ugovoru o djelu, potrebno je istaknuti kako obavljanje poslova „koji po svojoj naravi i vrsti te ovlasti nalogodavca (poslodavca) imaju obilježja poslova radi kojih se zasniva radni odnos sklapanjem ugovora o radu (subordinacija radnika, radnik radi osobno i za plaću te po uputama i pod nadzorom poslodavca; rad u prostoru poslodavca; u određenom radnom vremenu), se na zakonit i pravilan način uređuje sklapanjem ugovora o radu, a tada dolazi i do primjene odredbi Zakona o mirovinskom osiguranju, koje uređuju mogućnosti zapošljavanja do polovice punog radnog vremena korisnika starosne, odnosno prijevremene starosne mirovine. U slučaju sklapanja ugovora o djelu korisnik mirovine ne gubi pravo na isplatu svoje mirovine“ (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2023., url).

Izmjenom Zakona, točnije od 1. siječnja 2019. g. umirovljenici mogu zasnivati radni odnos, s izuzetkom onih umirovljenika koji primaju obiteljsku mirovinu i invalidsku mirovinu (razlog tome je potpuna nesposobnost za rad), te mogu raditi na najviše pola od punog radnog vremena. Najniža plaća umirovljenika koju može ugovoriti sa svojim poslodavcem je minimalna plaća koja se utvrđuje sukladno radnom vremenu, što je također i osnovica plaćanja svih doprinosa. Izuzetak je zaposlen umirovljenik koji djeluje kao član uprave trgovačkog društva, ili koji ima ulogu izvršnog direktora, likvidatora, upravitelja zadruga te koji je registriran na Trgovačkom sudu. Nema gornjeg ograničenja visine plaće. Korisnici mirovine zasnivaju radni odnos temeljem ugovora o radu, odnosno na isti način kao i ostale osobe koje su u radnom odnosu. Umirovljenici koji mogu ući u radni odnos do polovice punog radnog vremena bez obustave isplate mirovine su korisnici sljedećih mirovina (Turković-Jarža, 2020:126):

- starosnih mirovina,
- starosnih mirovina dugogodišnjeg osiguranika,
- invalidskih mirovina zbog profesionalne nesposobnosti za rad,

- mirovine koji primaju iz razloga djelomičnog gubitka radne sposobnosti,
- mirovina s osnovom obavljanja sezonskih poslova u poljoprivredi, u skladu s propisima o poticanju zapošljavanja,
- mirovina s osnovama ostvarivanja drugog dohotka,
- starosnih mirovina ostvarenih zbog posebnih propisa o pravima mirovinskog osiguranja djelatnih vojnih osoba, policijskih službenika te ovlaštenih službenih osoba,
- prijevremenih starosnih mirovina.

Isplaćena mirovina se smanjuje umirovljenicima koji su ostvarili pravo na mirovinu iz razloga djelomične nesposobnosti za rad (Zakon, čl. 87). Invalidska se mirovina ne obustavlja niti se smanjuje korisnicima prava na invalidsku mirovinu koja je ostvarena zbog toga što je nastupilo djelomično gubljenje sposobnosti za rad, a spomenuti je posljedicom ranjavanja, ozljeđivanja, zatočenosti kod neprijatelja te bolesti zadobivene u obrani suvereniteta Republike Hrvatske) onim korisnicima koji se zaposle do najviše 3,5 sata od punog radnog vremena ili pak ako započnu obavljati djelatnost na temelju koje postoji obveza na osiguranje (Zakon, čl. 37).

Kada se radi o statusu osiguranja i plaćanju doprinosa i poreza na dohodak, umirovljenik koji se nalazi u radnom odnosu se ne razlikuje od ostalih radnika te je njegova osnova osiguranja radni odnos u kojemu dobiva i prava iz radnog odnosa. Ukoliko se osoba koja koristi prijevremenu starosnu mirovinu, starosnu mirovinu ili starosnu mirovinu za dugogodišnjeg osiguranika nakon što je stekla pravo na mirovinu zaposli na puno radno vrijeme ili nakon što započne obavljati djelatnost koja ju obvezuje na osiguranje te tako navrší barem jednu godinu staža osiguranja, tada ima pravo da mu se ponovno odredi mirovina. Odnosno, to znači da navedeni pojedinac može steći novu mirovinu ukoliko ispunjava potrebne uvjete, a to su godina života i mirovinskog staža za stjecanje prava.

Isto pravo ima i osoba koja je korisnik prijevremene starosne mirovine, starosne mirovine ili starosne mirovine za dugogodišnjeg osiguranika koji je navršio minimalno jednu godinu staža osiguranja na temelju toga što je bio zaposlen do pola punog radnog vremena nakon ostvarenog prava na mirovinu. Mirovina se ponovno može odrediti onima zaposlenima do pola radnog vremena, poslije ispunjavanja uvjeta koji su zakonom propisani. Ovaj je uvjet navršavanje jednogodišnjeg staža poslije ulaska u mirovinu. U ovom će se slučaju, zbog rada na pola radnog vremena, traženi uvjet moći ispuniti poslije dvije godine rada, a osim navedenog potrebno je ispuniti još i uvjet staža, kao i godina života koje propisuje zakon za stjecanje prava na novu

mirovinu. Osoba koja koristi prijevremenu starosnu mirovinu, starosnu mirovinu ili pak starosnu mirovinu za dugogodišnjeg osiguranika će imati pravo na ponovno određivanje mirovine u slučaju da je kao korisnik mirovine uspio realizirati najmanje jednu godinu staža osiguranja po osnovi drugog dohotka za koji su u cijelosti uplaćeni doprinosi te ukoliko je ispunjen uvjet godina života i mirovinskog staža za novu mirovinu. Hrvatski branitelj koji koristi starosnu mirovinu, starosnu mirovinu za dugogodišnjeg osiguranika i prijevremenu starosnu mirovinu će također imati mogućnost ponovnog određivanja mirovine ako navrši staž osiguranja po osnovi zaposlenja nakon umirovljenja od najmanje jedne godine trajanja, kao i uvjete za novu mirovinu. Kada dođe do prestanka zaposlenja moguće je ponovno odrediti najnižu mirovinu, ako će ta mirovina biti povoljnija za pojedinca, no to se ne odnosi na korisnike obiteljske mirovine umjesto koje je određena najniža mirovina koji i tijekom zaposlenja do polovice punog radnog vremena zadržavaju isplatu najniže mirovine. Hrvatskom će se zavodu za mirovinsko osiguranje tada podnijeti zahtjev za ponovno određivanje mirovine (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2023., url).

Korisnici mirovine koja je ostvarena prema odredbama Zakona o mirovinskom osiguranju mogu raditi, bez obustave primanja mirovine, do polovice punog radnog vremena, tj. do 20 sati tjedno.

Isplata mirovine se obustavlja osobi koja koristi invalidsku mirovinu iz razloga opće nesposobnosti za rad, a koja se zaposli ili započne s obavljanjem djelatnosti na osnovi koje postoji obveza na osiguranje. Ovakav korisnik mora obaviti obavezan kontrolni pregled, a ukoliko se na ovom pregledu ustanovi kako ne postoji invalidnost zbog poboljšanja zdravstvenog stanja, tada će korisnik izgubiti pravo invalidske mirovine. Ukoliko ovakav korisnik prima mirovinu jer je profesionalno nesposoban za rad ili ako je djelomično izgubio radnu sposobnost te se u toj situaciji zaposli, tada se istome neće obustaviti isplaćivanje mirovine nego će se odrediti nov iznos mirovine koja će se isplaćivati tijekom trajanja zaposlenja. O tome kolika će biti visina mirovine ovog korisnika ovisi radi li se o zaposlenom ili nezaposlenom invalidu rada.

Osobama koje koriste najniže mirovine, imaju pravo i na najnižu mirovinu dok su zaposleniku na manje od pola punog radnog vremena. Može se istaknuti kako se mirovina neće obustaviti, prilikom zaposlenja, sljedećim osobama: (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2023., url):

- korisniku starosne mirovine:

- koji je ostvario starosnu mirovinu zbog navršenih godina i mirovinskog staža te je nastavio obavljati rad do pola punog radnog vremena, a njegov je ugovor o radu izmijenjen,
- koji je tu mirovinu ostvario do trena kada je na snagu stupio Zakon o mirovinskom osiguranju, a koji se zaposlio do pola radnog vremena dok je koristio prava na mirovinu,
- korisniku koji ima pravo korištenja starosne mirovine za dugogodišnjeg osiguranika, a nije prestao s radom do polovice punog radnog vremena uz izmijenjeni ugovor o radu,
- korisniku starosne mirovine za dugogodišnjeg osiguranika koji se tijekom korištenja prava zaposli do polovice punog radnog vremena
- korisniku prijevremene starosne mirovine zaposlenom tijekom korištenja prava (do polovice punog radnog vremena),
- korisniku obiteljske mirovine ili njezinog dijela za kojeg vrijedi gore navedeno vezano uz zapošljavanje,
- korisniku invalidske mirovine jer je profesionalno nesposoban za rad,
- korisniku invalidske mirovine iz razloga djelomično izgubljene sposobnosti rada,
- korisniku koji obavlja sezonske poslove u poljoprivredi sukladno propisima o poticanju zapošljavanja,
- korisniku koji ostvaruje drugi dohodak, tj. koji obavlja kakvu drugu djelatnost, primjerice prima dohodak od ugovora o djelu, za rad u skupštinama i nadzornim odborima, sudskog tumača, konzultanta i sl.

Puna se mirovina isplaćuje korisniku starosne mirovine (koji se zaposli tijekom korištenja mirovine do polovice punog radnog vremena) koja je ostvarena prema posebnim propisima o pravima iz mirovinskog osiguranja za djelatne vojne osobe, policijske službenike i ovlaštene službene osobe, prema ranijim propisima o ovakvim pravima koji se odnose na vojne osiguranike, zatim propisima o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske, propisima o pravima djelatnika unutarnjih poslova, djelatnika koji obavljaju izvršenje sankcija određenih za kaznena djela, privrednih prijestupa i prekršaja ili o pravima zaposlenika na poslovima razminiranja i profesionalnih vatrogasaca, a ukoliko se navedeni korisnici zaposle s punim radnim vremenom, tada im se isplaćuje mirovina u iznosu od 50%.

Isplata mirovine se ne smanjuje niti se obustavlja hrvatskom branitelju koji nastavlja obavljati posao do polovice punog radnog vremena ili se zaposli pod istim uvjetima, a koji je korisnik prijevremene starosne mirovine sukladno Zakonu o hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata i članovima njihovih obitelji i oprema Zakonu o mirovinskom osiguranju. Invalidska se mirovina neće obustaviti niti će podlijegati kontrolnom pregledu ukoliko se hrvatski branitelj, korisnik invalidske mirovine zbog potpunog gubitka radne sposobnosti, a kod kojeg je do potpunog gubitka radne sposobnosti došlo jer je isti ranjen, ozlijeđen, zatočen u logoru neprijatelja, zatvoru ili kakvom drugom objektu, bolestan, jer je istom nastupilo pogoršanje bolesti ili se bolest pojavila tijekom obrane suvereniteta Republike Hrvatske, zaposli na manje od 3,5 sati dnevno. Mirovina se neće obustaviti niti hrvatskom branitelju iz Domovinskog rata koji koristi invalidsku mirovinu radi djelomičnog gubitka radne sposobnosti ili zbog profesionalne ili opće nesposobnosti za rad koja je ostvarena prema posebnom propisu. Hrvatski branitelji koji su korisnici najniže mirovine, prema Zakonu o hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata i članovima njihovih obitelji, neće imati pravo na najnižu mirovinu nego na onu mirovinu koja je određena prema stažu i plaći (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2023., url).

Korisnicima mirovine se ne obustavlja isplata mirovine ukoliko su upisani u registar poreznih obveznika po osnovi obavljanja:

- domaće radinosti i sporednog zanimanja,
- djelatnosti poljoprivrede i šumarstva te,
- ostalih samostalnih djelatnosti.

Ovo se odnosi samo na samostalne djelatnosti koje su upisane u registar poreznih obveznika u Poreznoj upravi, no ne na umirovljenike koji obavljaju djelatnost obrta, trgovca pojedinca i djelatnost slobodnog zanimanja (npr. odvjetnik, liječnik i drugi) i koji su, radi obavljanja te djelatnosti upisani u odgovarajući registar (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2023., url). S obzirom da se plaće za umirovljenike obračunavaju na isti način kao za druge radnike, umirovljenicima se za njihov rad, u trajanju od polovice punog radnog vremena, isplaćuje minimalna bruto plaća u iznosu od 282,04 €. Razmjerni će dio minimalne plaće morati biti plaćen umirovljeniku za njegov rad ukoliko isti radi kraće od pola radnog vremena. Umirovljenicima se kod obračuna njihove plaće obračunavaju i doprinosi za mirovinsko osiguranje (20%) te doprinosi za zdravstveno osiguranje (16,5%). Mjesečni iznos osnovnog osobnog odbitka iznosi 530,90 €, no on se može uvećati za druge osobne odbitke. Umirovljenik koji radi ima pravo zatraživanja

raspodjele osobnog odbitka i tako se osobni odbitak može upotrijebiti kod više isplatitelja. Umirovljenici, ukoliko su obvezni, plaćaju 50% porezne obveze, odnosno imaju 50% porezno oslobođenje od plaćanja porezne obveze (Zakon o porezu na dohodak, NN 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20, 151/22, čl. 24., st. 5)

U tablici 6. prikazan je izračun plaćanja poreza na dohodak zaposlenog umirovljenika. Iznosi su navedeni u eurima. Za iznos plaće je naveden iznos od 862,70 € (6.500,00 kn), a za iznos mirovine 491,07 € (3.700,00 kn). Kada se osobni odbitak u stopostotnom iznosu koristi u Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje kod obračuna mirovine tada mirovina ne podliježe sustavu oporezivanja. Kada je riječ o načinu raspodjele osobnog odbitka 50% na Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje i 50% na poslodavca, mjesečno se obračunava svota od 162,88 € poreza na dohodak i prireza za grad Zagreb, a godišnje se radi o iznosu od 1.954,55 €. Na kraju godine Porezna uprava, kroz poseban postupak, utvrđuje stvarnu godišnju obvezu poreza (plaća + mirovina) te izdaje rješenje o obvezi uplate poreza ili povrata preplaćenog poreza, a sve u svrhu kako porezni obveznik ne bi bio oštećen s obzirom na financijska sredstva koja mu pripadaju.

Tablica 6. Izračun plaćanja poreza na dohodak zaposlenog umirovljenika

(iznosi u eurima)

Opis	Osobni odbitak podijeljen 50% - 50% HZMO- poslodavac				Osobni odbitak se koristi samo kod obračuna PLAĆE				Osobni odbitak se koristi samo kod obračuna MIROVINE			
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
	Plaća	Mirovina	Ukupno mj. (1.+2.)	Ukupno god. (3.x12)	Plaća	Mirovina	Ukupno mj. (5.+6.)	Ukupno god. (6.x12)	Plaća	Mirovina	Ukupno mj. (9.+10.)	Ukupno god. (11.x12)
Bruto dohodak od nesam. rada	862,70	491,07	1.353,77	16.245,24	862,70	491,07	1.353,77	16.245,24	862,70	491,07	1.353,77	16.245,24
Doprinosi za MO I.stup	129,41		129,41	1.552,86	129,41		129,40	1.552,86	129,40		129,41	1.552,86
Doprinosi za MO II.stup	43,13		43,13	517,56	43,13		43,13	517,56	43,13		43,13	517,56
Ukupno doprinosi	172,54	0,00	172,54	2.070,42	172,54	0,00	172,54	2.070,42	172,54	0,00	172,54	2.070,42
Ukupan dohodak (bruto plaća umanjena za doprinose)	690,16	491,07	1.181,24	14.174,82	690,16	491,07	1.181,23	14.174,76	690,16	491,07	1.181,24	14.174,82
Osobni odbitak	265,45	265,45	530,90	6.370,80	530,90	0,00	530,90	6.370,80	0,00	491,07	491,07	5.892,84
Ukupni osobni odbitak	265,45	265,45	530,90	6.370,80	530,90	0,00	530,90	6.370,80	0,00	491,07	491,07	5.892,84
Porezna osnovica	424,72	225,62	650,34	7.803,02	159,26	491,07	650,34	7.803,90	690,17	0,00	690,17	8.281,98
Porez po stopi od 20% (dohodak do 3.981,68 €)	84,94	45,12	130,07	1.560,80	31,85	98,21	130,07	1.560,78	138,03	0,00	138,03	1.656,40
Porez po stopi od 30% (dohodak iznad 3.981,68 €)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Porez na dohodak	84,94	45,12	130,07	1.560,80	31,85	98,21	130,07	1.560,78	138,03	0,00	138,03	1.656,40
Prirez - Zagreb	15,29	8,12	23,41	280,94	5,73	17,68	23,41	280,94	24,85	0,00	24,85	298,15
Ukupna porezna obveza	100,23	53,25	153,48	1.841,75	37,58	115,89	153,48	1.841,72	162,88	0,00	162,88	1.954,55
Ukupna porezna obveza umanjena za		26,62	26,62	319,48	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

50% (mirovina)												
Ukupna porezna obveza plaća i mirovina	100,23	26,62	126,86	1.522,27	37,58	115,89	153,48	1.841,72	162,88	0,00	162,88	1.954,55
Neto dohodak	589,93	464,45	1.054,38	12.652,55	652,57	375,18	1.027,75	12.332,98	527,29	491,07	1.018,36	12.220,27
			0	0			0	0			0	0
Doprinosi na plaću – za ZO (16,5% plaća)	142,35	-	145,35	1.708,20	142,35	-	145,35	1.708,20	142,35	-	142,35	1.708,20

Izvor: obrada autora prema: Wagner, A. (2022) Korištenje osobnog odbitka umirovljenika u radnom odnosu, RRIF, studeni, str. 146-147

Što se tiče podataka o umirovljenicima koji primaju mirovinu, a zaposleni su, odnosno obavljaju plaćeni rad, njih je na početku 2022. godine bilo 19.692, a u isto vrijeme 2023. taj je broj porastao na 24.025 umirovljenika, odnosno porastao je za 22%. Više je zaposlenih muškaraca od žena, a Grad Zagreb, Splitsko-dalmatinska i Primorsko-goranska županija imaju najveći broj zaposlenih umirovljenika (tablica 7).

Tablica 7. Zaposleni umirovljenici po županijama

Red. br.	Županija	Muškarci	Žene	Ukupno
1	2	3	4	5
1.	Zagrebačka	938	474	1412
2.	Krapinsko-zagorska	342	161	503
3.	Sisačko-moslavačka	340	184	524
4.	Karlovačka	463	206	669
5.	Varaždinska	591	343	934
6.	Koprivničko-križevačka	228	123	351
7.	Bjelovarsko-bilogorska	252	138	390
8.	Primorsko-goranska	1500	853	2353
9.	Ličko-senjska	124	55	179
10.	Virovitičko-podravska	163	80	243
11.	Požeško-slavonska	143	64	207
12.	Brodsko-posavska	426	116	542
13.	Zadarska	581	228	809
14.	Osječko-baranjska	828	352	1180
15.	Šibensko-kninska	290	152	442
16.	Vukovarsko-srijemska	332	141	473
17.	Splitsko-dalmatinska	1730	765	2495
18.	Istarska	1075	663	1738
19.	Dubrovačko-neretvanska	413	209	622
20.	Međimurska	384	220	604
21.	Grad Zagreb	4682	2673	7355
UKUPNO		15825	8200	24025

Izvor: Mirovina.hr, 2023, ur

Tablica 8. Struktura i broj zaposlenih korisnika mirovine prema spolu koji rade do polovice punog radnog vremena i primaju mirovinu

	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Ukupno zaposlenih umirovljenika	5.138	11.807	13.226	15.054	22.196
Muškarci	3.189	7.272	8.381	9.756	14.638
Žene	1.949	4.535	4.845	5.298	7.557
Ukupan broj korisnika mirovine	1.236.258	1.241.111	1.241.095	1.232.601	1.227.671
Udio zaposlenih umirovljenika u ukupnom broju korisnika mirovina u %	0,4%	0,9%	1,0%	1,5%	1,8%

Izvor: Izrada autorice prema: Izvješće o radu i poslovanju Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje za 2017.-2022.g., url.

Iz tablice 8. je vidljivo kako malen postotak korisnika mirovine koji rade do polovice punog radnog vremena, no unatoč tome bilježi stalan rast pa je tako 2019. godine iznosio 0,9% da bi u 2022. ovaj postotak bio 1,8%. Mogućnost rada u većem broju koriste muškarci, čak njih 14.638, u odnosu na 7.557 žena godine 2022.

Umirovljenici mogu predstavljati poželjnu radnu snagu jer je velik broj umirovljenika onih stručnih sprema koje su danas rijetke, a za koje se i dalje može javiti potreba, poput kovinotokara, grobara, glodač itd. Ipak, zapošljavaju se i u drugim djelatnostima, poput trgovine, građevine, prerađivačke djelatnosti, turizma i sl., a najčešće je razlog rada u mirovinu egzistencijalne prirode. (Mirovina.hr, 2023., url).

4. ZAKLJUČAK

Mirovinski sustav Republike Hrvatske predstavlja važan dio sustava socijalne sigurnosti, a mirovine predstavljaju značajan oblik individualne te nacionalne štednje. U Republici Hrvatskoj se pravo na mirovinsko osiguranje utvrđuje priznanjem svojstva osiguranika, a mirovina ima više vrsta. Mirovine se razlikuje s obzirom na uvjete koji se moraju ispunjavati za odlazak u mirovinu ili za stjecanje prava na mirovinu, a te su vrste starosna mirovina, prijevremena starosna mirovina, invalidska mirovina i obiteljska mirovina.

Rad umirovljenika je u Republici Hrvatskoj reguliran Zakonom o mirovinskom osiguranju. Osim Zakona o mirovinskom osiguranju, na rad umirovljenika se primjenjuje i Zakon o radu, jer je upravo ovaj zakon opći popis radnih prava. Zakon regulira ovakve slučajeve kako bi se omogućio rad koji je primjeren statusu umirovljenika, a umirovljenici si na taj način mogu osigurati dodatni financijski prihod kako bi poboljšali vlastitu socijalnu sigurnost.

Što se tiče poreznog aspekta oporezivanja mirovina, umirovljenik u poreznim smislu u hrvatskom sustavu poreza neće biti oštećen nakon što se provede poseban postupak, a poslije navedenog nastupa veća ili manja obveza ili povrat poreza. Ovo će ovisiti o tome kako je raspodijeljen osobni odbitak za vrijeme godine. Najpovoljnije je umirovljeniku podijeliti upotrebu osobnog odbitka u polovici iznosa kod obračuna plaće, a drugu polovici kod obračuna mirovine.

Umirovljenici ne moraju plaćati doprinose za zdravstveno osiguranje ukoliko imaju mirovinu veću od prosječne neto plaće, a tako se javlja povećanje osnovice za obračunavanje poreza na dohodak.

LITERATURA

Knjige i članci

1. Barr, N.;Diamond, P. A. (2006) The economics of pensions. *Oxford Review of Economic Policy*, 22(1), str. 15-39.
2. HZMO (2022) Mirovinski vodič za građane, zagreb: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje.
3. Ministarstvo financija (2016) *Oporezivanje mirovina: Porezne obveze umirovljenika i isplatitelja mirovina*. Zagreb: Porezni priručnici i brošure.
4. Pavković, A. (2022) Primjerenost mirovina u Republici Hrvatskoj. *Ekonomskamisao i praksa*, 31(1), str. 327-346.
5. Puljiz, V. (2007) Hrvatski mirovinski sustav: korijeni, evolucija i perspektive. *Revija za socijalnu politiku*, 14(2), str. 163-192.
6. Sokol, N. (2015) *Pojam i vrste javnih prihoda (materijal s predavanja)*. Zagreb: Ekonomski fakultet u Zagrebu, Sveučilište u Zagrebu.
7. Turković-Jarža, L. (2020) Plaće zaposlenih umirovljenika. *RRiF*, 3, str. 126-190.
8. Wagner, A. (2022) Korištenje osobnog odbitka umirovljenika u radnom odnosu, *RRIF*, studeni, str. 142-147.

Zakoni

9. Zakon o izmjenama Zakona o doprinosima (Narodne novine 33/23).
10. Zakon o mirovinskom osiguranju (Narodne novine 157/13, 151/14, 33/15, 93/15, 120/16, 18/18, 62/18, 115/18, 102/19, 84/21, 119/22).
11. Zakon o porezu na dohodak (Narodne novine 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20, 151/22)

Internet

12. E-građani, Vrste mirovina, 2023, dostupno na: <https://gov.hr/hr/vrste-mirovina/848> [pristup 10.04.2023]
13. Hrvatska enciklopedija: Porezi, 2023, dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=49530> [pristup 12.04.2023]

14. Hrvatski savez Udruga invalida rada, 2023, dostupno na: <https://www.hsuir.hr/vijesti/zakoni/novi-zakon-o-mirovinskom-osiguranju> [pristup 14.04.2023]
15. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2023, dostupno na: <https://www.mirovinsko.hr/hr/ponovno-odredjivanje-mirovine/2394> [pristup 03.04.2023]
16. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2015.-2022.) Izvješće o radu i poslovanju Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje za 2015.-2022., Zagreb: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje. Dostupno na: <https://www.mirovinsko.hr/hr/izvjesce-o-radu-i-poslovanju-hrvatskog-zavoda-za-mirovinsko-osiguranje/2699> [pristup 14.04.2023]
17. Hrvatsko mirovinsko osiguravajuće društvo, 2023, dostupno na: <https://hrmod.hr/hrvatski-mirovinski-sustav/> [pristup 14.04.2023]
18. Institut za javne financije, 2023, dostupno na: <https://www.ijf.hr/hr/publikacije/detalji/zakon-o-porezu-na-dohodak-s-komentaron,61.html> [pristup 10.04.2023]
19. Isplate.info, 2023, dostupno na: <https://www.isplate.info/porez-na-dohodak.aspx> [pristup 12.04.2023]
20. Ministarstvo financija: Porezna uprava, 2023, dostupno na: https://www.porezna-uprava.hr/HR_porezni_sustav/Stranice/naslovna_tablica_psrh.aspx [pristup 10.04.2023]
21. Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2023, dostupno na: <https://uznr.mrms.hr/mogucnosti-rada-umirovljenika/> [pristup 03.04.2023]
22. Mirovina.hr, 2023, dostupno na: <https://www.mirovina.hr/mirovine/rad-u-mirovini-broj-umirovljenika-koji-rade-na-pola-radnog-vremena-opet-se-povecao/> [pristup 10.04.2023]
23. Mirovina.hr, 2023, dostupno na: <https://www.mirovina.hr/novosti/kod-nas-radi-tek-15-posto-umirovljenika-sve-ih-je-vise-ali-znatno-manje-nego-u-europi/> [pristup 15.04.2023]
24. Moja mirovina, 2023, dostupno na: <https://mojamirovina.com/> [pristup 10.05.2023]
25. Vrste mirovina, E-građani, 2023, dostupno na: <https://gov.hr/hr/vrste-mirovina/848> [pristup 10.04.2023]
26. Zuber, M. (2023) Umirovljenicima se od 1. travnja 2023. godine ukida obveza doprinosa za zdravstveno osiguranje, Računovodstvo i financije, dostupno na: <https://www.rif.hr/umirovljenicima-se-od-1-travnja-2023-godine-ukida-obveza-doprinosa-za-zdravstveno-osiguranje/> [pristup 14.06.2023]

POPIS TABLICA

Tablica 1. Ostvarivanje prava na starosnu mirovinu za žene u prijelaznom razdoblju od 2020. do 2029.....	5
Tablica 2. Prosječna starosna mirovina u Republici Hrvatskoj za pojedina zanimanja.....	16
Tablica 3. Kratki prikaz broja korisnika mirovina od 2015. do 2021. godine	16
Tablica 4. Korisnici mirovina prema dobnim skupinama (starosna, invalidska, obiteljska mirovina) u razdoblju od 2015. do 2021.	17
Tablica 5. Korisnici starosne i invalidske mirovine prema spolu (2015. do 2021.).....	18
Tablica 7. Zaposleni umirovljenici po županijama	1
Tablica 8. Struktura i broj zaposlenih korisnika mirovine prema spolu koji rade do polovice punog radnog vremena i primaju mirovinu.....	31

POPIS SLIKA

Slika 1. Informativni prikaz izračuna mirovine.....	15

Prilog 5

IZJAVA O AUTORSTVU RADA

Ja, **Mira Vidović**, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor završnog/diplomskog rada pod naslovom **Naslov rada** te da u navedenom radu nisu na nedozvoljen način korišteni dijelovi tuđih radova.

U Požegi, 19.lipanj. 2023..

Ime i prezime studenta

Mira Vidović